

ԼՐՈՅ ԳԻՐ

ՄԵԾԻ ՏԼԻՐՈՒԹԵԱՆՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ

ԸՌԱՋԻՆ ԸՄ ՏՊԸԳՐՈՒԹԵԱՆ — ՆՈՒՄԴԻՐԸ 27

ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1832 ՄԱՅԻՍԻ 23՝ ՈՐ ԵՄԷԱ ՄՈՒՀԱՐՐԵՄԻ օ

Դ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԳՈՐԾՈՒՆԵՐԳԻՆ

Ահէց յառաջ Մէքքէի գլխաւոր գլխաւոր շէրիֆ Լաճեան՝ իր անյարմար շարժմունքին համար հոն մնալու կարող չըլլալով յԵգիպտոս գնաց:

Ուստի նոյն տեղին բոլոր երևելիները միաբան խորհուրդ ըրին, և այն գլխաւորութեան փոխանորդութիւնը՝ մեռնող շէրիֆ զալիպի որդի շէրիֆ ապաիւլ Մուլթալապին յանձնեցին:

Թէպէտ իսկանդա այն գլխաւորութիւն տէրութեան կողմանէ անոր տրուելով՝ նախկին Եգիպտոսի բռնիչ Մուլթալապի փաշայ ըստ փաշայի անունին խնդրէր էին, որ արքայանիստ քաղաքը աղաչանաց գրով իմացնէ: Բայց Մուլթալապի փաշայն պատճառելով թէ ասոնք երկուքն ալ մէկ ցեղէ ըլլալով միմեանց հետ միաբանութիւն ունին, և առաջինին պէս խռովութիւն չըպակսիր, ուրիշ մէկ շէրիֆիմը շնորհելու համար թագաւորեալ քաղաքը գիր գրած էր:

Եւ որովհետեւ ալ փաշային ասանկ ամեն աղաչանքները՝ տէրութիւն կրկատարէր, և այս խնդրէրն ալ կատարելով, այն գլխաւորութիւնը յանձնըմբար:

անձին անուանին տեղը բաց թողելով՝ արքունի հրամանագիր խրդեց, որ իր յարմար տեսած ցեղէ եղողին տրուի:

Ուստի ան ալ իր իշխանութեան ներքեւ և իր ընտրածը ըլլալով դիտաւորութեամբ ուրիշ ցեղէ Եգիպտոս գլխաւոր շէրիֆ Մէհմէտին անուանը՝ հրամանագրին մէջը եղած բաց տեղը գրեց. և անոր յանձնըմբար:

Բայ յիշեալ ապաիւլ Մուլթալապին ալ անտեղաց ելաւ և արքայանիստ քաղաքը եկաւ. և այն ժամանակին բերմունքին նայելով լուրի եղաւ. և անոր արքայանիստ պարգևներ տրուելով Պուրսա խրդըմբար: Եւ որքան ժամանակ հոն մնաց, իրեն ապրուստ և ամսականներ կուպէլէն ի զատ՝ ատեն ատեն Թաագաւորի կողմանէ իրեն պարգևներ կը խրդըմբար. և ասանկ մինչև հիմա հոն կըպահէր:

Իսկ այժմ Մէհմէտ ալ ինչ ապրուստութեան պատճառով, վերջիշեալ շէրիֆ Մէհմէտը իւր թէ ինքը գրածի պէս համարելով իր կամացը հետեցնելու մտածմեցաւ. և նոյն ապաիւլ Մուլթալապին՝ այն գլխաւորութիւնը յանձնըմբար՝ բարեխնամ Բաբայն կամը ըրաւ:

ԺԳ

Աստի անցեալները յատուկ Պուրսա
Հիւրընկալ (միջմանասար) խրոնիկէով,
այն շերիֆը մեծաւ պատվով արքայա-
նիստ քաղաքը բերվեցաւ: Աւայժ-
մեան թիւթիւն կէօմըիւկի էֆենի խա-
փուռի պաշի հաճի Սուստաֆա աղային
բնակարանը հիւր (միսաֆիր) արբեցաւ.
և անոր հետը խորհրդակցելէն յետոյ,
զինհիճճէի 23 ին՝ հինգշաբթի օրը՝ տե-
րութի կողմնէ արքունի ձիաւոր եր-
րորդ գնդապետ Քեշեա պէկին միջնոր-
դութի Սապէյն ըսլոմ շարքունի ա-
պարանքը հրովկեցաւ:

Աւայժ էյիսիսլամ էֆենտին, և Վայ
մազամ փաշայն, և Սերապէր փաշայն
ալ հոն ներկայ գրանրվելով, երբ Խն-
նակալին առջև ելաւ, թագաւորը ոտը
եկալով պատմեց. և փալանթի քարերով
խօսիճա ունեցող փողպատը (եախան) և
բոլոր չորս կողմը մարդրտով և ոսկեթե-
լով բանած ծանրագին կանանց հարկա-
նի հազցընելով, նոյն գլխաւորութիւնը
իրէն յանձնեց. և տերութիւնը կողմնէ
անոր յարդանք ցայց տալով, իր ներ-
կայութիւնը նրաեցընելու հրաման րու:

Աւայա մէկ քանի ծանուցանելու
խօսքերը և պատմելները բերնով ալ անոր
խօսեցաւ. և չորս կողմը փալանթիով
զարդարված՝ իր արքայական պատկերն
ալ շնորհեց. և ծախքի համար շատ պար
գեւալ տրվաւ: Աւայժ շերիֆը՝ նա-
վով այն սպարապետէն ետ դարձաւ. և
Պախէխափուի նաւակայանը երբ հա-
սաւ, թագաւորին կողմնէ իրէն պար-
գեւ եղած զարդարուն ձիւնը հեծաւ. և
այնպէս պատրաստըված մեծ հանդեսով
հիւր եղած առևնը գընաց:

Աւասոր շուտով ճանապարհի պի-
տոքը կարգադրելով շնորհի Մատուր-
ընդհանուր հրամանատարին կողմը խը-
րվելու, և անկէց ալ նոյն հրամանատա-
րին հետը խորհրդակցելով այնպէս շար-
ժելու պատուէր եղաւ. և մինչև ինքը
Սէրապէ երթայ հասնի, իր կամօքը նախ
կին շերիֆ Սէհէմէտը տեղադրահ կրկին

գրովեցաւ. և իրէն արքունի հրամա-
նագիր՝ և տեղադրահն ալ հրովարտակ
արովեցաւ:

Խնքնակալը՝ այս զինհիճճէի 18 ին՝
շաբթի օրը իր թագաւորական յատուկ
ծառայներէն՝ այժմեան վեղերբէհեասի
Սէհէմէտ սայիտ փերթեվ էֆենտին,
Իւսիլուտարու Սաղաշ ըսլամ տեղին
ներքեի կողմը եղած ծովեղերեայ բնա-
կարանը գնաց. և յետոյ իր թագաւորն
բարեբաղդ որդիքը Սուլթան Մախլու-
մէհիտ և Սուլթան Մախլուլեղ էֆեն
տիններն ալ իրէնց յատուկ սպասաւոր-
ներովը հոն բերվեցան:

Աւայժ մինչև հիմա ասանկ թագաւորու-
կան ժողովներու մէջը մեծամեծներէն՝
միայն Քէհէա պէկը, և Տէֆթերտար
և Քէիս էֆենտինները կրգրանրվէին.
բայց անցեալները Պափուտան փաշային
խրախճանարանը (զիաֆէթխանէն) Մը-
քայի հրամանով Օարպխանէի նազըր
Մաֆիդ էֆենտին ալ եկած էր:

Աւայս փառաւոր ժողովին մէջն ալ
առաջիններուն պէս՝ Վայմազամ փա-
շայն, և Սերապէր փաշայն, և արքունի
սեպհական պաշտօնէից հետը մէկտեղ
ֆերիզի խասա Մէհմտ փաշայն, և
Տէֆթերտար և Քէիս էֆենտինները, և
յիշեալ նազըր Մաֆիդ էֆենտին, ա-
ստոր ամեն ալ հոն գրանրվելուն ՚ի
զատ, այս անգամին արքունի բժշկա-
պետ Պէհէթ էֆենտին ալ թագաւոր-
ի հրամանով հոն բերվեցաւ:

Աւայժ թագաւորն որդիքը իրիկվան մօտ
արքայի հրամանով թագաւորական ծո-
վեղերեայ սպարանքը ետ դարձան. բայց
միւս ներկայ գրանրվողները հոն մնա-
ցին. և ամեն ալ Խնքնակալին առջև
եկալով փառաւորվեցան:

Աւայժ մինչև հիմա միայն թագաւորին
մերձաւոր պաշտօնէից հետը՝ Մաղաբո-
սին, և Սերապէր երբէմն, և Վայմա-
զամ և Սերապէր և Պափուտան փա-

չայնեցուն պէս՝ յատուկ բռնչաներուն պարգև տրուած՝ չորս կողմն փռանթի քարերով զարդարուած արքայական մէկ պատկերն ալ նոյն Փերթեվ էֆէնտիին զստ շնորհ ըլլալով փառաւորվեցաւ :

Եւ մեւս օրը կէս աւուր յառաջ Լըբայն իր տեղը ետ դառնալու տառն ալ, հոն ներկայ գրանրվողներէն ամէն մէկը երբ թագաւորին ոտքը կը համբուրէին, Ֆերիդի խասա Լ. հմէտ փաշային տիվանի բեադ-կար եղօղ նոյն Փերթեվ էֆէնտիին փեսայն Ս. էսսաֆ էֆէնտիին՝ և երկու որդիքն՝ Լըբային առջևը յերկիր խոնարհեցան :

Եւ թագաւորը այս Փերթեվ էֆէնտիին ծովեզերեայ բնակարանը դուցած ժամանակը, Յունաց արքէն երևելի և հաւատարիմ Խթիֆանային՝ նստիւ անցած տառնը Լըբայն տեսնալով, իր հրամանովը Լ. հմէտ փաշային կողմանէ իշարէթ ըլլալով՝ այն տեղը կանչելէր է. և այն օրը և այն գիշերը մէկ տեղ հոն գրանրվելով ուրախացեր է :

Ս. ամանակէմընի վեր Լ. բեայի բերդը պաշարելու և նեղելու յանդհնօղ Սէհէմէտ ալի փաշայ ապերախտին տըղան Իպրահիմ փաշայ անիրաւը՝ այս միջոցներս Լ. ամ գարապուլուսի վըրայէն՝ համուսի կողմն անցեր է. իսկ համայի կողմն գրանրվօղ հայէպի բըդէշն՝ և Լ. րապիստանի սպարապետ Սէհէմէտ փաշայն խմանալով, իսկոյն իր կողմէն զօրքեր խրրկելով՝ այն ապերախտը համուսէն փախուցեր է :

Եւ շարունակ ետեւէն հալածելու հա մար խրրկած ձիաւոր զօրքերը՝ Պասիր ըսված գեղը հասնելով, դէմ առ դէմ պատերազմեր են. և օգնութ ամենակալին և բարեսրտութիւն ինքնակալին՝ այն ապերախտին զօրքերը ավելելով, ցիր և ցան ըրեր են. և ինք ալ Պալէպէկի կողմն փախչելով՝ այս անգամ վերջիչէլ փաշայի կողմանէ խրրկելու՝ գրէն յայտնրվեցաւ :

Եւ անոր ետեւէն եկած լուրն ալ այս է, թէ Իպրահիմ փաշայ ապերախտը՝ Լ. բեայի բերդին վրայ ունեցած բանակը պարապ ձրգելով ինչպէս յիշեցաւ, ինքը Պալէպէկ և Տիւրքիստանի կողմերը գացած ըլլալը՝ Սայտայի բըդէշնը երբ իմացեր է, մէկ քանի պատերազմական ձեւերով իրէն մարդիկներովը բերդէն դուրս ելեր է :

Եւ իրէն դէմը կեցօղ Թշնամիներուն բազմութիւն՝ փախուստ ցոյց տալով խաբեր է. անոնք ալ դիպող ժամանակ գըտանք ըսելով եկեր բերդին մօտեցեր են. և Սայտայի բըդէշն ալ իսկոյն դարձեր՝ անոնց վրայ արշաւեր է. և բերդին մէջէն ալ Թշնամութ և հրացան նետելով, այն ապերախտին բանակը գրտնրված զօրքերը բոլորովին ավելելով, ցիր և ցան ըրեր է :

Եւ անոնց բոլոր Թշնամութիւն՝ և հրացանիւն՝ և ուրիշ պիտոյքնին՝ կողոպուրտ առնրվեր է. և հիմա Լ. բեայի բերդին վրայ՝ այն ապերախտին զօրքերէն բնաւ մէկ մարդմը չէ մնացեր. և Լ. բեայի բըդէշն ալ բերդին նորոգելու կարօտ եղած տեղերը շինելու հետեւեր է :

Աստի կամօքն նոյն այս մօտ օրերս՝ այս վերդովմուսըր մէկ գեղեցիկ վախճանովմը կատարվելով՝ յաւիտենականին ողորմութենէն կը խրնդրվի :

Սէհէմէտ ալիին իսկական որպիսութիւնը և յայտնրվի :

Սայտանի է ամմէնուն որ այս Սէհէմէտ ալի փաշայ ըսված ապստամբը՝ Պա վալայի դիւղաքաղաքի բնակիչներէն հա սարակ սէյմէնմը ըլլալով, Փրավուշթայի չօրպաճիին տղին հետը՝ Լ. գիպտոսի պատերազմին ծառայութ գացած էր. և այն պատերազմը լըմնալէն յետոյ՝ Լ. գիպտոսի բըդէշններուն քովը պէօլիւկպաշն և պինպաշն և դռան պէօլիւկպաշն և սերէշմէ ըլլալով՝ պատիւ գըտած էր :

Եւ անոնց հովանաւորութիւնը՝ հարստութիւն և պատիւ և յառաջագիտութիւն ստացած էր . բայց իր բնականին մէջը ունեցած չար գիտաւորութիւնները յառաջ տանելու մտօր՝ նախ ինքը հաւատարիմ ձեւացաւ . և այն կամացը և թագաւորին հաւանութիւն հակառակ շարժելով, խռովարար չար մարդիկները դրոգեց և ոտք հանեց :

Եւ Ղուսիվուտի ցեղէն թագհիր փաշայ ըսված իրէն պէս մէկ չարը՝ իրէն ստաճնորդ ըրաւ , որ դործքը յառաջ տանի . և այն խռովարարներուն Եգիպտոսի բռնաշին վրայ վաղելու կերպը կարգի դրաւ , որ բռնաշին քիչմը տեսն Եգիպտոսի բերդը բանտարկեալ մնաց . և այս կերպով Եգիպտոսի խաղաղութիւն տակնու վրայ ըլլալուն գլխաւոր պատճառ եղած էր . և թագհիր փաշայն ալ մէկ քանի օրվան մէջ մեռցնել տալով , Եգիպտոսի պէկէրուն հետ ալ այս խռովութիւն գործքը յառաջ տանելու համար միաբանութիւն ըրած էր : Եւ ասանկ խարդախութիւն թէ Իշէլի Մհէտ փաշային խռովութիւն , և թէ գափուտան փաշայ սէյտի Ղլի փաշայի եղբայր՝ Եգիպտոսի բռնաշին դրոված՝ միւս սէյտի Ղլի փաշային յանկարծ իր բոլոր պարագայով (տայրէտով) սպաննուելուն , և թէ մեռնող խռովին Մհէտ փաշային յանկարծ խռովութիւն , և թէ գափուտան հաճի Սհէհմէտ փաշային համար եղած նենգաւորութիւնը պատճառ եղած էր :

Եւ յետոյ իր միաբանած պէկէրուն վրայ ալ կերպ կերպ որոգայթ և աղմուկ հանելուն համար՝ այն միջոցները այնքան տաճիկներուն զուր տեղը աքուններն թափվելուն՝ և այս ամեն վրդովմունքներուն բուն պատճառ ըլլալով , իր գրեխաւ Եգիպտոսի բռնաշին պէս ապրտամբութիւն կրկնեալ , և այս բանին վր իր աչք ձգած ժողովուրդը և անթիւ մարդիկները մեռցուց , միայն թէ իր չար գիտաւորութիւնը յառաջ տանի . և սակեց իր անոր նըստած առեւէն մինչև հիմա թէ Եգիպտոսի մէջը և թէ այն

երկրին գիւղաբաղաբներուն և գիւղերուն մէջը՝ հետզհետէ չըլլած և չըտեսնուած կերպ կերպ բռնութիւններ բանեցուցած է :

Մհէտ հին ժամանակէն վեր հոն գիտութիւն սորվելու տեղի եղած՝ Եգիպտոսի անունով ճամիկին գիտուններուն՝ և դասաւորներուն համար՝ () ամանեան հզօր թագաւորներուն կողմանէ կապած օրական ուժիկները և վագրֆներէն եղած հասցթները որը կտրելով , և որը պահսեցնելով , թէ գիտութիւն և թէ գիտունները անարդութիւն մէջ ձրգեր է :

Եւ մեղանչական գործքեր գործել տալու համար՝ տրված համարձակութիւն այն աստիճան հասած է , որ դատաստանի մէջ անարգ համարված բղձախոհական մեղքը՝ յայտնապէս կատարել տալու համար՝ մէկ պոռնկանոց շինած է . և կրորդվածքով տալու և առնելու կարգը դնելով , մեղաց դուռը ամեն ապրիլի դէմ բացած է . և տկար բնութիւն ունեցող կնիկները դրոգելով և նենգութիւնով այն պոռնկանոցը խօթեր է . և այն դաղեր մեղաց ժողովին կցորդ ըլլալով , այն գարշէն գործքը օրինաւոր գործքի տեղ դրած է :

Նաև իսկզբանէ անտի թէ Սհէքէի և Սհէտիկի և անոր ծովեղերեայ տեղերը պահպանութիւն ծախքը , և թէ այն տեղերու բնակիչներուն ապրուստը՝ Եգիպտոսի երկրէն տերութիւն կողմէ կաւած գլխահարկէն (խարաճէն) , և տասանորդներէն , և ուրիշ եկամուտներէն կը հոգացվէր . և այն տեղերուն եթէ մէկ խռովութիւնը պատահէր , թագաւորի կողմանէ Եգիպտոսի բռնաշին գաւազներուն կը յանձնուէր , որ անոնք ալ իրենց պարտաւորութիւնը Եգիպտոսի մէջ գրանցվող թագաւորակն զօրքերով այն խռովութիւն վերցնելու ջանք կրկնէին . և այս բանը յայտնի է , և պատմութիւն գրքերը կարգացողները առեկ գիտեն :

Թագաւոր ասկէց յառաջ 1213 տաճկաց թուականին սկիզբները՝ Պոնաբար-

Թիին յանկարծ յԵդիպոս մանալու պատահած խռովութիւնը բարձրվեցաւ, սա կայն օտարի տիրելով՝ Եդիպոս գէշ և անկարգ վիճակի մէջ գտնուեցաւ:

Եւ երբ այն երկիրը շփոթեալ և կարգադրելու սկզբնաւորութիւն կրլար, Սէհէմէտ ալին՝ ինչպէս վերը յիշվեցաւ, հետզհետէ աղմուկներ հանելով՝ նորանց խռովութիւն և շփոթութիւն կը ծրգէր. և այս վրդովմանց ժամանակը՝ Սէհէմէտի ըսված ժողովուրդն ալ պարապ և դիպուկ ատեն գտնալով՝ Սէքքէ և Սէտինէ տիրած էր. և Սէհէմէտին աղմուկը բարձրվելուն համար երբոր պատրաստութիւն կրտեսնուէր, Եդիպոսի մէջը եղած հետզհետէ խռովութիւնները արգելք կրլային, և այն պատճառով հաճիները մէկ քանի տարի քետպէ չըկարողացան գնալ. և Սէհէմէտին ձեռքէն քետպէն աղատելու համար՝ Եդիպոսի կողմանէ պատրաստութիւն տեսնալ կանոնով հաստատուած ըլլալը մեծի տէրութե կողմանէ Սէհէմէտ ալին խնայելով, երբոր իրէն հրաման և պատվեր եղաւ, ինքը մէկ քանի տարի կեղծուպատիր յուսադրութիւնը տալով՝ ատեն կանցընէր. և Սէհէմէտին վրան երթալը կուշացընէր:

Եւ երբ Ինքնակալը՝ իր աբրուսի գահը ժառանգելով նստաւ, իրէն տէրութիւնը կողմանէ խորհրված աբրուսի հրամաններուն՝ Թէ և երեսանց հնազանդեցաւ, բայց իր դիտաւորութե մէջ ունեցած չարութիւնները յառաջ տանելու գեց. քի հնոստանի և Եդիպոսի վաճառականներուն անցու դարձի տեղ և նախահանգիստը եղած Ղիտտէի, և ուրիշ ծովեզերքներուն շահը և վաստակը ձեռք ձգելով, և Ղիտտէի արեւելքով Սէքքէն երկիրն խռովութիւն բառնալով, իր իշխանութիւն աւելցնելու դիտաւորութիւն կատարելու՝ Սէհէմէտին Սէքքէի և Սէտինէի երկիրներէն հանելը յարմար եկաւ:

Աստի միայն մարմնաւոր օգտի համար երբոր դէպի սկերուն կողմը զօրը

ուղարկեց, Ինքնակալին իր հայրենի թագաւորներէն ժառանգած Եդիպոսի երկիրն զօրութեւն ելաւ. և Սէքքէն հովանաւորութեւն Սէհէմէտին վրդովմանքը բառնալու ծառայութեց մէջը Թէ և գտնուեցաւ, սակայն այս ծառայութիւն չար դիտաւորութեւն ըլլալուն համար, ինչպէս որ անմիաբան մարդիկ պատերապմ երթալով վարձուց արժանի չէն ըլլար, ասանկ ալ ասոր դիտաւորութեանը նայվելով վարձուց և գովութե արժան չըլլալը՝ խելացի մարդիկներուն յայտնի է:

Սէքքէ Սէհէմէտ ալին չըգրտնուէր, Սէքքէի և Սէտինէի պաշտօնեայ անուամբ փառք և պարծանք ունեցող մեր Ինքնակալը՝ նոյն տեղերուն խռովութիւն իրէն մէկ ուրիշ ծառային հրամայելով մի Թէ չէր վերցընել տար: Եւ իսկզբանէ անտի հօր (Սմանեան թագաւորներուն ջանքով և կամքով ըլլալուն պէս, հիմա ալ հաճիները քետպէ ուղարկելով մի Թէ չէր ուրախացընէր:

Սէհէմէտ ալին Թէ և վերցուցեր է, ինքն ալ մէկ կերպովմը տաճկի կրօնքէ դուրս ըլլալը՝ և չար դիտաւորութիւն ունենալը՝ այս տարի սիւրբին և հաճիներուն ետ մնալէն՝ մի Թէ յայտնի չըլլար ճշմարտասէր եղողին:

Սէքքէն այս ապստամբին իսկրգանսէ անտի մինչև հիմա իր կացութիւն, և ծառայութիւն ըրաւ ըսված գործքին որպիսութիւն ասանկ է. Թէ և ծառայութիւն ըրաւ, թագաւորին կողմանէ անոր միշտ գթութիւններ եղաւ. և ատեն ատեն զինքը ուրիշ բոլորներէն վեր բըռնելով, Սէքքէի մերձաւոր սպասաւորներուն և երևելի մեծամեծներուն ձեռքով իրէն յարգութե պատմուածաններ (Թէ չեմքաթ) խորհրվելէն, և բոլոր խնդրովածքները կատարվելէն ի զատ՝ ուրիշ կերպ գործքով չեղաւ:

Սհաւասիկ Սէքքէի բոլորը ասկէց

յառաջ իր մերձաւորներուն խաբէութեամբը ընդդէմ կամաց և հաճութե Լ. քային՝ Դամասկոսի բռնի գրանդօղ նախկին եպարքոս Տերվիշ փաշային հետ՝ մշջերնին հոկառակութի և կռիւ պատահած էր . և երբոր պատժելու հրաման պիտի ըլլար, այն ատենը յիշել Լ. քայի բռնի զոյճացաւ . և Սէհմէտ ալին միջնորդ ընելով՝ երբոր գրած Ինքնակողմ գունէն ներում խնդրեց, Սէհմէտ ալին աղաչանացը համար թողութի և ներում տրուած էր :

Իսկ այս անգամ՝ այն ապստամբը իր ծերութե ատենը մնալի պատճառովմը՝ ի վաղըց միտքը դրած ապստամբական դրօշակը աներկիւղ բացաւ, և մարդ սպաննելու մտքը աւագակի պէս արքայա կան բերդերուն վրան վազելով աղմուկ ձգեց : Եւ ասանկ գործքերէն ետ քաշ վելուն համար՝ բարեխնամ թագաւորին կողմանէ կրկին անգամ անոր պատվէր և խրատ տրուեցաւ, և այս կերպով իրէն գթութի և թոյլարութի եղած էր :

Եւ բարեբար Լ. քային խրափները չըլլալէ թող մէկդի մնայ . Եւ ամբարապուլուսի բերդին՝ մեծի տէրութե կողմանէ իշխանաց իշխան խրկելով Սաման փաշային դէմ զօրք հանելով բերդը չըթողելը՝ և անանկ աներկիւղ պատերազմելու յանդգնելով ապստամբութիւնը Եվելլընելը մի թէ առջի տղեկութիւնները ոչինչ չընէր : Դատարարանի օրինօք՝ եթէ աղէկ կարծուած մարդմը յանցանքմը ընելու ըլլայ, այս մարդը աղէկ է և գատապարտել չըլլար ըսելը՝ ո՞ր գրքին մէջը գրուած է . թող յայտնրի :

Իսկ զբաննէ անախ և այս անգամ ապստամբութե յառաջ բերած անկարգ գործքերը՝ և անարժան խօսքերը՝ դատաստանական խնդիրներուն հարցմունք ներուն հետը համեմատելի, մի թէ մէկնուէ տեղ մնացեր է . թող ցոյց տրուի :

Դրոց անդեակ եղօրներուն և իւլամաներուն՝ ապստամբական գործոց վրայ ըրած խնդիր և հարցմունքները՝ ամմէն

պարագայով լաօղ խոհակն մարդիկներուն քովը Սէհմէտ ալին ապստամբ և խռովարար ըլլալուն կարծիք չըլլայ :

Խաղաղութիւն անոր վրայ, որ ուղղութեան կը հետեւի . աշատութիւն նա կը գըրանայ, որ Լ. քային կը հնազանդի :

Եւ Եւստօրուի կողմին ընդհանուր հրամանատար Հիւսէյին փաշայն՝ այս գիշինձձէի 8 ին՝ 1 ծնեայ հասեր է . և նոյն ամսոյն 15 ին՝ գաւառապետ Պէքիր փաշային կառավարութե ներքեւ գրանրված մանսուրէ գունդերը՝ և Խամթ պէկին գնդապետուէ ներքեւ եղած ձիաւոր երկրորդ գունդը՝ Լ. քայի վրան խրկելով է :

Եւ Սիւսթրէի բռնի Սէհմէտ փաշայն ալ Լ. քային 1 ծնեայ բանակը համեմատելի, հետը ամառականով եղած բոլոր ձիաւոր և հետեակ բազում զօրքերը և իր քովի մարդիկները, և սէյմէն զօրքերը հետ զհետէ խրկելով է :

Եւ նոյն ամսոյն 22 ին՝ Ֆերիքի մանսուրէ պէկին պէկի Սէհմէտ փաշայն, և գաւառապետ Իսկէնտէր փաշայն, և գնդապետ Սէհմէտ ալի պէկին, ասոնք իրենց կառավարութե ներքեւ գրանրված բոլոր գունդերուն հետը խրկելուցան :

Եւ չորս հինգ օր անցնելէն յետոյ՝ Սէհմէտ փաշային գաւառապետուէ ներքեւ գրանրված գունդերն ալ՝ Սուսամփա պէկին գնդապետութե ներքեւ եղած ձիաւոր գունդերուն հետը, և գաւառապետ Տիւլէր փաշային կառավարութե ներքեւ եղած արքունի հետեակ գունդերը, և գնդապետ Տափրդ պէկին արքունի ձիաւոր գունդը, ասոնք ամմէն ալ կերպ կերպ թնդանութե ըրով և շատ պատերազմական պիտոյքներով զատ զատ խրկելով է :

Եւ Եւստօրուի ընդհանուր հրամանատարն ալ քովը եղօղ կարգադրեալ

արքայական բանակը հետը առնելով՝ ետևնուհետ երթալով վրայ է . ինչպէս այս անգամ անոնցմէ եկած թղթերէն յայտնի եղաւ :

Իսկէնտէրիէ դաւառին մէջը գլուխը դրած Պօրղօրիչէ և Իշաօղի քաղաքներուն բնակիչները՝ նաև այն կողմերը գլանելով խառատաղի ապստամբները՝ իսկզբանէ անտի խռովութիւն դատարկ չըլլալով , ատեն ատեն մէջերնին թեպէտ կռիւ և պատերազմ կը պատահէր . սակայն այս միջոցիս Պօնայի ապստամբներուն կողմանէ գրողներով , նոյն չափերը վերջիշեալ քաղաքներուն վրայ բաղմունք արշաւեր են . և Իշաօնառայի Մալխօններն ալ ապստամբեցնելով ոտք հաներ են . անոր համար Իշաօնառային կողմանէ իսկոյն անոնց վրայ խրկը վերաւ զօրքեր պատրաստուիլ է :

Եւ այն զօրքերը հոն չը հասած , Պօրղօրիչէի միւսէլլիմ եղող՝ Եպարքոսին երաւեստար Բճմեա աղայն երբոր անոնց հետ պատերազմուիլ է , յաղթելով մէկ քանի թնդաւօթնին և շատ պատերազմական պիտոյքնին աւեր տիրեր է :

Եւ յետոյ Եպարքոսին կողմանէ ալ յիշեալ զօրքերը Իշաօնառայ հասեր են . և Իշաօնառայի միւսէլլիմ՝ Եպարքոսին խաֆթանալին Սալիհ աղային , և Թէյրանի վոյվօտա Բախլաւահման պէկին՝ ասոնց հետը . խառատաղի կողմը այն զօրքերը խրկուիլ են :

Եւ իսկէնտէրիէի մահասը Բլիննամիք փաշայն ալ Իշաօնառայի մէջ եղած մանսուրէ զօրքերուն երէք թափօրը հետը առնելով , Պօրղօրիչէի կողմը գացեր է . ուստի Իշաօնառայի տաղցիները՝ խառատաղի ապստամբներուն հետը միաբանվելուն համար՝ զղջալով մեղայ գոչեր են . և ամենն ալ զատ զատ ներողական հրամանագրեր խնդրեր են . և հաւատարմութիւնն ցոյց տալու համար՝ իրենց մէջէն վերջիշեալ միւսէլլիմին և

վոյվօտային , զօրք ալ տրուիլ են :

Եւ անոնք ալ դէպի առաջ երթալով բուն ապստամբներուն վրայ արիաբար դիմեր են . և անոնց բաղմունքը ցիր և ցան ըրեր են . և 300 էն աւելի ապստամբները ջարդեր են . նաև չորս հինգ գեղերնին ալ կրակով այրեր են . և ասոնց ապստամբութեան առաջնորդ Խառատաղիի ռահիպին հետը՝ վեց գլխաւոր ապստամբները պատերազմի ատենը մեռցնելով , իրենց մարմիններուն վրայէն գլուխնին առնը վիլը զեհիճճէի 14 ին գլորված և Եպարքոսի կողմանէ եկած թղթերուն մէջը յիշված է :

Պօնայի մէջը եղած Ենի փաղարը տիրուէն յետոյ՝ Սինճէ և Սիշերսա գիւղաքաղաքներն ալ տիրված ըլլալով՝ ասիէց յառաջ տպված Լոյ գրին մէջ յայտնի էր :

Եւ Պօնայի բղեշն Մահմուտ համառ փաշայն յիշել Սինճէն տիրուէն յետոյ , Փերաեօլի վրայն հետ վճեռէ զօրքեր ուղարկած էր . և ինք ալ ետևնուհետ երթալով՝ Փերաեօլին երկու ժամ մը նացած հիւարճք ըսված բերդը երբոր հասեր է , վերջիշեալ զօրքերուն բոլորն ալ հոն գլորնալով , նոյն բերդը թնդաւօթով և խուճալարայով պաշարելու և նեղելու սկսեր է :

Եւ ինքն ալ ետևէ հասնելու դիտաւորուելով՝ Թօսքայի և Գեղայի զօրքերէն բաւական զօրք զատելով , իրեն քէհեային հետը Փերաեօլի վրայ ուղարկեր է . և պատվերներ է որ հոն հասնելու ըլլայնէ , իսկոյն ապստամբներուն վրայ չը դիմեն . այլ չորս կողմը թափեաներ շինելով պաշարեն :

Բայց այն զօրքերը ջանասէր և միաբան ըլլալուն համար՝ Փերաեօլ հասածնուն պէս ամենեւին չըսպասելով , մէկ քանի կողմանէ անոնց վրայ դիմելով պատերազմուիլ են . այն ժամանակը գիւղաքաղաքին մէջը գլորնալով տպրա-

տամբները դողալով՝ սամէն ալ ցիր և ցան
եղերեն . նաև քեօփրիւէն ալ փախչելու
ատեն՝ չըզրոնալով՝ շատը ջուրը նետ-
վէր ընկղմովեր են :

Եւ թէ քեօփրիւէն փախչող և թէ
ուրիշ տեղեր ցիր և ցան եղող ապրա-
տամբներուն խիստ շատը թէև ձեռք ան
ցերէ , բայց անոնցմէ շատը բռնութե-
տարված րայեաներ ըլլալին ստուգվե-
լուն պատճառով , վերջիշեալ փաշայն ա-
նոնք թող արվեր է , և միայն երկու հար
իւրի չափ գլխաւորներն և ապստամբները
վար դրոված է :

Եւ Հիւսէյին գափառան ըսված չար
ապստամբին կողմանէ՝ միւսէլիմ՝ անու-
նով գրոված հաճի Սոյո չարը՝ որ Լէ-
նիփազարի մէջն էր , անցէնները այն տե-
ղէն դէպի Սինձէ , և Սինձէէն դէպի
Փէրաեօլէ փախչելով՝ նոյն տեղը կեցած
էր . հիմա ան ալ ողջ բռնված է :

Եւ Փէրաեօլէ միւսէ լիմ՝ շիշման Եու-
սուֆ ըսված չարը՝ իրէն հեռւօղնե-
րուն հետ մէկ տեղ տանմը մէջ մտնալով
թիւֆէնկ բանեցընելու սկսիլը՝ յիշեալ
զօրքերը տեսնալով , խիտն նոյն տունը
բռնկեցընելով , թէ այն չարը և թէ իր
հետը գտնվողները այրեր են :

Եւ Փէրաեօլէ գիւղաքաղաքը այս
կերպ պատերազմով տիրված ըլլալէն՝
Հիսարճըք բերդին մէջը եղող ապրա-
տամբները վախնալով , նոյն բերդն ալ
տիրված է : Եւ նոյն տեղէն դէպի յա-
ռաջ եղած Դաշլըճա ըսված գիւղաքա-
ղաքին իւլամները և երեւելիները և բո-
լոր բնակիչները և րայեանները՝ նախայի-
շեալ փաշային եկեր մեղայ գոչերեն :

Ուստի թէ անոնց և թէ ուրիշ քա-
ղաքներու մէջը եղողներուն՝ ներողա-
կան հրամանագրեր տրուիլը՝ այս ան-
գամ Եսրաքոսի կողմանէ աղբալարուի
եղած է . և այս լուրը բերել սուրհան-
դակներուն կապա հազգընելով պար-
գեներ արբիցալ :

ԳՐԻԾԻՔ ԶՕՐԵՅ

Եկեց յառաջ տրված Լոյս գրին
մէջը գրովածին պէս , թուանուղի իշխա-
նաց իշխան Հիւսէյին փաշային գիտու-
թէր՝ թուանուղի կողմը մանսուրէ գր-
ված զօրքերէն կրթութի սորվելու հա-
մար՝ իրէնց զօրավարներուն հետը խը-
կրված մարդիկները՝ Խնքնակալին հա-
ճութէր Սէրապէրին գուռը կրթութի
սորվեցընելու աշխատիլ , և պայրամին
կարգադրուէ նոր հագուստ հագցընել ,
և որչափ մնալու ըլլան՝ մանսուրէ զօրաց
պէս կերակուր և ամանկան և ռոճիկ տըր
վիլ , նոյն Լոյս գրին մէջը յայտնրված է :

Եւ այս մարդիկները սէր և ընդունա-
կուի ունենալով , և Սէրապէր փաշային
կողմանէ ջանացողուի ըլլալով , կրթութի
արհեստը լաւմը սորվեցան : Եւ յետոյ
թիւրխանէն խըրկրվեցան , որ ծովային
կրթութի ալ տեսնան , և արքայական
նաւահանդէսին ելլալու ատենը՝ իրէնց
երկիրը խըրկալին :

Ետնց մէջէն զօրավարութի յարմար
եղողները՝ որ իրէնց արժանաւորուիլը
փորձով յայտնի ըրին , տակաւին ար-
քայական նշան չունէին . և նշան ունե-
ցող ուրիշ զօրավարներուն վրայ նայե-
լով՝ սրտերնին կայրէր և կըռոչորէր , թէ
երբ մենք ալ պիտի ունենանք :

Եւ ասոնց նշան պարգեւիլը՝ ոչ թէ
միայն իրէնց ուրախութի պիտի ըլլայ ,
հապա՛ երբ որ թուանուղ խըրկրվին՝ այն
տեղը թէ կարգաւորեալ և թէ ուրիշ
զօրքերուն փափագը և ջանքը աւելցընե-
լու պատճառ ըլլալով , յաջողութեւ
բերելու աղէկ ծառայութի և հաւատար-
մուի ընենին յայտնի կերեւայ : Ուստի
Սէրապէր փաշայն այս զօրավարներուն
նշան պարգեւելու համար՝ արքայական
կողմանէ հրաման տուալ :